

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/94968>

Please be advised that this information was generated on 2019-11-21 and may be subject to change.

en *De kring om de Messias* (2002). Het had in de – theologische – rede gelegen als hij nu een pneumatologie had gepresenteerd, maar in plaats daarvan heeft hij zijn christologie verder uitgebouwd door middel van een eschatologie. Spreken over de Geest komt volgens de auteur immers pas na het spreken over het einde der tijden en het koninkrijk Gods. In dit boek komen de belangrijkste thema's uit de eschatologie voorbij: opstanding, hemel en hel, het laatste oordeel, wederkomst. B. bespreekt terecht ook de doop en het avondmaal in eschatologisch perspectief. Bij alle thema's zet hij de christologie centraal en hij laat er geen twijfel over bestaan dat de verantwoordelijkheid voor mensen van vandaag er in bestaat zo over God en Christus te spreken dat niets het goddelijke oordeel in de weg kan en zal staan. Zo staat de huidige tijd voortdurend onder de kritiek van het eindoordeel en de Bijbelse vooruitwijzing ernaar. Het wordt interessant als B. aan het einde van zijn boek beweert dat in bepaalde zin alle momenten die naar de eucharistie verwijzen 'sacramenteel' genoemd kunnen worden. Echter, volgens hem is de keukentafel thuis een vreemdelingschap, en komt de christen in de eucharistie pas echt thuis. Dat maakt nieuwsgierig naar het deel over de pneumatologie. Is volgens deze auteur de Geest alleen aanwezig als breuk en oordeel? Of ook in het leven van de herinnering en de hoop? (Stephan van Erp)

H. de Lubac, *La foi chrétienne: Essai sur la structure du symbole des apôtres* (Œuvres Complètes, 5), Paris, Cerf, 2008; 1+610 blz., € 39,-, ISBN 978-2-204-08560-1.

Dit werk betreft hoofdzakelijk de herdruk van de tweede uitgave van het in 1969 verschenen boek *La foi chrétienne*. Daarnaast worden nog acht korte teksten van L. gepresenteerd, alle over het geloof. P. Bexell, die het geheel van dit vijfde deel van de 'Œuvres complètes' inleidt, merkt terecht op dat in *La foi chrétienne* het centrale thema van L.'s hele oeuvre expliciet aan bod komt: de inhoud en de reikwijdte van 'katholiciteit'. In zijn eigen voorwoord schrijft L. dat het boek 'slechts' de geloofsoverdracht wil onderbouwen. Daartoe presenteert hij in het eerste hoofdstuk een beknopte schets van de beschouwingsgeschiedenis van het credo als afkomstig van de apostelen zelf. In het volgende hoofdstuk wordt deze 'apostolische' geloofsbelijdenis als trinitair credo besproken, aansluitend bij L.'s visie dat de drie-ene God de beste leessleutel is van de menselijke existentie. Vervolgens worden de belijdenis van Christus en de Heilige Geest besproken, komen beschouwingen aan bod over het verschil tussen het geloof in de Drie-eenheid en in de volgende componenten van het credo: de gelovige kerk, de gelovige in de kerk en de eenheid van het geloof. Daarna reikt L. enkele filologische inzichten aan omtrent geloof en gaat hij in op het élan van dat geloof. In het slothoofdstuk behandelt L. het verschil tussen belijdenis en act, waarbij beide elkaars vertolking zijn. Veelvuldig refererend aan de Bijbel, de kerkvaders en de groten van de theologiegeschiedenis weet L. in dit boek op een blijvend aanstekelijke wijze te boeien. Hij aarzelt bovendien niet om in dialoog te treden met toenmalige eigentijdse denkers. Met deze herdruk wordt niet alleen de schrijver maar ook dit werk de verdiende eer gegeven, al is het werk ongetwijfeld moeilijk voor wie vandaag de eigen catechesetaak wil voorzien van solide fundamenten. (Jürgen Mettepenning)

S. Schweyer, *Kontextuelle Kirchentheorie: Eine kritisch-konstruktive Auseinandersetzung mit dem Kirchenverständnis neuerer praktisch-theologischer Entwürfe*, Zürich, tvz, 2007; 470 blz., € 35,50, ISBN 978-3-290-17439-2.

Dit boek is de handelseditie van een dissertatie die in 2006 in Heverlee (Evangelische Theologische Faculteit) verdedigd werd. De studie is gericht op de genese, de vormen en het (eigen) ontwerp van een 'kerktheorie'. Een kerktheorie is naar de omschrijving van de auteur een theorie die een opvatting over het verschijnsel kerk bevat (*Kirchenverständnis*) die leidt tot een samenhangende en constructieve definiëring van de identiteit, de plaatsbepaling en de opdracht van de (christelijke) kerk in de context van onze religieus-pluralistische samenleving. Na een korte schets van recente ontwikkelingen in de praktisch-theologische discussie over de aard en het statuut van de praktische theologie, een discussie die behoort tot de genese van een kerktheorie, wordt het grootste deel van het boek ingenomen door de presentatie en analyse van een aantal theorieën (alleen uit het Duitse en Nederlandse taalgebied) die de auteur beschouwt als voorbeelden van een kerktheorie. Hij verdeelt de theorieën in twee groepen: die welke gekenmerkt worden door een ecclesiologische/missiologische achtergrond en oriëntatie en die welke gekenmerkt worden door een oriëntatie op de rol van de religie in de samenleving. Het laatste deel van het boek is de uitwerking van een kerktheorie op basis van de aanzetten en tekortkomingen van de besproken ontwerpen. Het boek bevat een reeks van helder geordende overzich-

ten over theorievorming en probleemstellingen in de praktische theologie. Maar de lezer blijft achter met de vraag hoe het actuele pluralisme in onze culturen van het westen (niet-christelijke religieuze tradities, nieuwe religieuze bewegingen) kan worden vertaald in een kerktheorie. (T. van den Hoogen)

Global-Player der Kirche? Heilige und Heiligsprechung im universalen Verkündigungsauftrag, Hg. L. Mödl/S. Samerski, Würzburg, Echter, 2006; 409 blz., € 35,-, ISBN 3-429-02824-8.

Paus Johannes-Paulus II heeft tijdens zijn pontificaat (1978-2005) meer zaligen en heiligen afgekondigd dan al zijn voorgangers vanaf de zestiende eeuw bij elkaar. Dat roept de vraag op naar de functie van zalig- en heiligverklaringen. Welke beelden van heiligheid worden erdoor gepropageerd? En dragen heiligverklaringen bij aan een globalisering van de kerk? Deze vragen waren in 2002 aanleiding tot een symposium in München, waar deze bundel uit is voortgekomen. De bijdragen benaderen de vragen vooral vanuit een historische, maar ook wel vanuit een kerkrechtelijke, pastoraaltheologische en systematisch-theologische invalshoek. De kritische angel lijkt deskundig uit de vraagstelling verwijderd. De bijdragen die zich met het pontificaat van Johannes-Paulus II bezighouden, zijn namelijk vooral beschrijvend van aard. Wat de recente kerkgeschiedenis betreft, blijft de bundel steken in een aantal brave vaststellingen. Enige kritische analyse ontbreekt. Het wetenschappelijke belang van de bundel ligt vooral in de historische bijdragen, waarvan er enkele demonstreren welke rol heiligverklaringen tussen 1000 en 1300 speelden in de versterking van het gezag van de paus, maar ook laten zien dat een verering zich nog zonder pauselijke goedkeuring kon verbreiden. Kerkhistoricus S. Samerski toont hoe de rooms-katholieke kerk in de negentiende eeuw onder invloed van de missiepraktijk ook in haar heiligverklaringen liet zien een wereldkerk te zijn. Maar tegelijk stipt hij het Janusgezicht van die wereldkerk aan: de universalisering van de kerk werd mogelijk gemaakt door een europeïsering van de wereld. (Peter Nissen)

Wij zijn ook katholiek: Over protestantse catholiciteit, red. J. Kronenburg/R. de Reuver, Heerenveen, Protestantse Pers, 2007; 311 blz., € 19,50, ISBN 978-90-8525-021-0.

Deze bundel is voortgekomen uit de zorg van een aantal theologen in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) dat in het proces dat heeft geleid tot het ontstaan van dit kerkgenootschap de nadruk te zeer op het specifiek protestantse is komen te liggen. Daardoor is uit het zicht geraakt dat de PKN deel uitmaakt van de brede catholica. Dit catholiciteitsbesef – ‘de verbondenheid met de kerk van alle tijden en alle plaatsen’ – willen de auteurs versterken en verdiepen. Zij doen dat in twaalf artikelen, voorafgegaan door een inleiding, en in vijftien korte biografische portretten van protestantse theologen, helaas allemaal mannen, van M. Luther tot C.W. Mönnich. De artikelen laten zien hoe de catholiciteit tot uitdrukking komt in de kerkerode en het ambt, in de belijdenis en de liturgie, in oecumene en zending, in de manier van Bijbellezende, de verhouding tot de cultuur en de band met Israël (met een pleidooi voor ‘Jeruzalemse catholiciteit’). Ten aanzien van het ambt constateert M. Gosker een tekort aan catholiciteit in de rooms-katholieke kerk, aangezien die vrouwen, gehuwden en homoseksuelen uit het ambt weert. In een epiloog halen de twee redacteurs de oogst binnen van de gevarieerde essays. Die variatie is op zichzelf al een theologisch te waarderen uitdrukking van catholiciteit. Het boek vertoont dankzij inleiding en epiloog een bij dit soort bundels zeldzame mate van consistentie. In één opzicht is de bundel bijna rooms: in het register moet de theoloog Ratzinger onder Benedictus XVI gezocht worden. (Peter Nissen)

P.L. Metzger, Consuming Jesus: Beyond Race and Class Divisions in a Consumer Church, Grand Rapids/Cambridge, Eerdmans, 2007; x+191 blz., £ 8.99, ISBN 978-0-8028-3068-5.

De jonge Amerikaanse professor systematische theologie en cultuurtheologie M. biedt een vlot geschreven kerk- en cultuurkritiek vanuit een evangelicaal perspectief. Basisstelling is dat de oude tegenstellingen van ras en klasse niet verdwenen zijn, maar zich binnen de huidige consumptiemaatschappij op een verdoken wijze reproduceren, en dat de succesvolle evangelicale kerken onbewust de maatschappelijke uitsluitingsmechanismen overnemen. In een eerste hoofdstuk schetst M. de historische opgang van het christelijk fundamentalisme (D.L. Moody) en hoe dit binnen de evangelicale kerken tendensen van segregatie, privatisering en machtspolitiek voedde. In een tweede hoofdstuk geeft M. inzicht in het succesrecept van zowel de evangelicale ‘mega-church’ als de kleine huiskerken. Hij toont hoe de gehanteerde marketingprincipes (segmentatie in doelgroepen, klantgerichtheid, klemtoon op individuele relaties, focus op